

Петровський А. В.,кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Анотація. Статтю присвячено ґрунтовному дослідженню цивільно-процесуальних аспектів визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу крізь призму європейських стандартів та їх впровадження в національне законодавство України. Актуальність теми визначається тим, що міжнародний арбітраж посідає провідне місце серед альтернативних способів вирішення комерційних спорів, забезпечуючи швидкість, гнучкість і нейтральність процесу. Проте ефективність арбітражу безпосередньо залежить від належного функціонування механізмів визнання та виконання арбітражних рішень у національних правових системах, оскільки лише завдяки судовому примусу арбітражне рішення набуває реальної сили.

У статті розглянуто положення Цивільного процесуального кодексу України (ст. ст. 474–482), які закріплюють порядок визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, та їх співвідношення з нормами Нью-Йоркської конвенції 1958 року, а також Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Проведено порівняльний аналіз правових стандартів і судової практики держав Європейського Союзу. Показано, що в Європі поступово формується уніфікований підхід, заснований на принципі мінімального судового втручання: суди перевіряють лише дотримання формальних вимог і фундаментальних процесуальних гарантій, залишаючи поза увагою зміст арбітражних рішень. Важливим є й вузьке тлумачення категорії «публічний порядок», що мінімізує ризик зловживань і забезпечує стабільність міжнародного арбітражного обороту.

У роботі розкрито специфіку національних моделей: у Франції домінує формальна перевірка арбітражних рішень; у Німеччині відповідно до §§ 1060–1065 ZPO контроль здійснюється виключно за процесуальними критеріями; у Великобританії, відповідно до Arbitration Act 1996, встановлено вичерпний перелік підстав для відмови; у Швейцарії діє спрощена процедура з чіткими строками розгляду. Значний вплив на формування європейських стандартів мають рішення Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, які наголошують на необхідності дотримання права на справедливий суд і рівність сторін.

Зроблено висновок, що подальша імплементація європейських стандартів у цивільне процесуальне законодавство України сприятиме гармонізації з європейським правовим простором, посиленню довіри бізнесу до арбітражу, підвищенню ефективності захисту прав учасників міжнародних комерційних відносин та зміцненню позицій України як привабливої юрисдикції для інвесторів.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, визнання та виконання рішень, цивільне процесуальне право, європейські стандарти, їх імплементація.

Petrovskyi A. V. European Standards in the Recognition and Enforcement of International Commercial Arbitration Awards and Their Implementation into National Legislation

Abstract. The article is devoted to a thorough study of the civil procedural aspects of the recognition and enforcement of international commercial arbitration awards through the prism of European standards and their implementation in the national legislation of Ukraine. The relevance of the topic is determined by the fact that international arbitration occupies a leading place among alternative methods of resolving commercial disputes, ensuring speed, flexibility and neutrality of the process. However, the effectiveness of arbitration directly depends on the proper functioning of the mechanisms for the recognition and enforcement of arbitration awards in national legal systems, since only through judicial coercion does an arbitration award acquire real force. The article examines the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine (Articles 474–482), which establish the procedure for the recognition and enforcement of international commercial arbitration awards, and their correlation with the norms of the New York Convention of 1958, as well as the Law of Ukraine “On International Commercial Arbitration”. A comparative analysis of legal standards and judicial practice of the

European Union countries has been conducted. It has been shown that a unified approach based on the principle of minimal judicial intervention is gradually being formed in Europe: courts check only compliance with formal requirements and fundamental procedural guarantees, leaving out of consideration the content of arbitration awards. A narrow interpretation of the category of “public order” is also important, which minimizes the risk of abuse and ensures the stability of international arbitration turnover. The paper reveals the specifics of national models: in France, formal review of arbitration awards dominates; in Germany, in accordance with §§ 1060–1065 ZPO, control is carried out exclusively on procedural criteria; in the UK, in accordance with the Arbitration Act 1996, an exhaustive list of grounds for refusal has been established; in Switzerland, a simplified procedure with clear deadlines for consideration operates. The decisions of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, which emphasize the need to observe the right to a fair trial and equality of parties, have a significant impact on the formation of European standards.

It is concluded that the further implementation of European standards in the civil procedural legislation of Ukraine will contribute to harmonization with the European legal space, strengthening business confidence in arbitration, increasing the effectiveness of protecting the rights of participants in international commercial relations, and strengthening Ukraine's position as an attractive jurisdiction for investors.

Key words: *international commercial arbitration, recognition and enforcement of decisions, civil procedural law, European standards, their implementation.*

Постановка проблеми. Сучасні міжнародні комерційні відносини потребують ефективних механізмів вирішення спорів. Міжнародний комерційний арбітраж забезпечує нейтральність, оперативність та конфіденційність процесу, проте його результат, щоб мати практичну силу, потребує визнання та виконання у національних судах. Саме в цьому контексті питання цивільно-процесуального забезпечення стає ключовим, оскільки від нього залежить не лише захист прав сторін, а й загальна правова певність в економічній сфері.

Для України тема є актуальною через зростання участі в міжнародних комерційних спорах та необхідність гармонізації національного процесуального законодавства з міжнародними стандартами, що, своєю чергою, впливає на інвестиційну привабливість країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу послідовно досліджується такими вітчизняними науковцями, як О. Бабалунга, В. Барановська, О. Вайцеховська, О. Євтушенко, В. Кисіль, В. Комаров, О. Коч, О. Крупчан, Р. Ляшенко, М. Мальський, А. Мисишин, М. Михайлів, Д. Мінченко, В. Нагнибіда, Ю. Притика, С. Теплюк, М. Тетерук, А. Урсатій, Л. Фединак, Н. Федорук, С. Фурса, Г. Цірат та інші.

Зокрема, М. Тетерук [1, с. 183–190] аналізує новели законодавства та сучасну судову практику України у сфері визнання арбітраж-

них рішень, підкреслюючи проблеми застосування Конвенції Організації Об'єднаних Націй про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йоркська конвенція 1958 р.). О. Коч [2, с. 124–133] звертає увагу на тенденції судової практики щодо відмов у виконанні арбітражних рішень, акцентуючи на формальних підставах, які часто стають перешкодою ефективному арбітражному процесу. В. Барановська [3, с. 255–259] та О. Бабалунга [4, с. 701–703] досліджують вплив воєнного стану на міжнародний комерційний арбітраж, зокрема на процесуальні гарантії сторін та можливості виконання рішень. А. Урсатій [5, с. 394–396] розглядає правове регулювання арбітражу в Україні, приділяючи увагу імплементації міжнародних стандартів. У працях зазначених авторів підкреслюється необхідність гармонізації українського цивільного процесуального законодавства з європейськими підходами, зокрема у питаннях вузького тлумачення публічного порядку, мінімального судового втручання та забезпечення передбачуваності процедур.

Попри значну увагу науковців до проблеми визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, низка важливих аспектів потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Метою статті є дослідити цивільно-процесуальні аспекти визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу й окреслити шляхи імплементації європейських стандартів у Цивільний процесуальний кодекс (далі – ЦПК) України.

Для досягнення цієї мети необхідно проаналізувати нормативно-правові акти України, судову практику, а також стандарти цивільного процесу у країнах ЄС, визначити проблемні аспекти та запропонувати конкретні шляхи вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Визнання та виконання арбітражних рішень в Україні регулюється ЦПК України (ст. ст. 474–482) [6] та Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [7]. Ці положення імплементують принципи Нью-Йоркської конвенції 1958 року [8], що передбачає обов'язок держав визнавати та надавати дозвіл на виконання рішень арбітражу, обмежуючи відмову винятковими підставами: недійсність арбітражної угоди, порушення процесуальних прав сторін, вихід арбітражу за межі компетенції та невідповідність рішення публічному порядку.

Цивільно-процесуальні норми визначають порядок подання клопотання про визнання та виконання рішення, строки розгляду, повноваження суду, а також механізми участі сторін та оскарження судових рішень. Таким чином, забезпечується баланс між ефективністю виконання арбітражних рішень і дотриманням процесуальних гарантій.

На практиці, однак, суди стикаються з труднощами, пов'язаними з формальними недоліками документів, невизначеністю повноважень арбітражу або неоднозначним тлумаченням поняття «публічний порядок». Ці проблеми свідчать про необхідність уточнення процесуальних норм і методичних рекомендацій для суддів.

Аналіз рішень Верховного Суду та апеляційних судів демонструє, що українські суди дотримуються проарбітражного підходу, обмежуючи втручання у рішення арбітражу формальною перевіркою документів і дотриманням процесуальних прав сторін. Наприклад, у справах 2021–2023 рр. апеляційні суди відмовляли у визнанні рішень арбітражу через неналежне повідомлення боржника або неповний комплект документів, що підкреслює актуальність удосконалення цивільно-процесуальних процедур.

Водночас практика демонструє позитивну тенденцію – суди обмежують втручання у зміст

арбітражного рішення, що відповідає міжнародним та європейським стандартам і підвищує передбачуваність судового процесу.

У країнах Європейського Союзу цивільні суди дотримуються так званого проарбітражного підходу, який передбачає мінімальне втручання у зміст арбітражних рішень. Основним завданням національних судів є перевірка дотримання процедурних і формальних вимог, тобто чи була правильно укладена арбітражна угода, чи дотримано права сторін на участь у процесі, чи рішення не виходить за межі компетенції арбітражу.

Цей підхід ґрунтується на вузькому тлумаченні поняття «публічний порядок». Відмовити у визнанні або наданні дозволу на виконання рішення арбітражу можна лише у разі серйозного порушення фундаментальних прав сторін або істотного конфлікту з основними принципами національного права. Завдяки такому обмеженому втручанням досягається баланс між автономією арбітражу та захистом громадських інтересів.

Процедури визнання та виконання арбітражних рішень у ЄС є стандартизованими і передбачають: – чітко встановлені строки розгляду клопотань; – вимоги до оформлення документів і додатків; – прозору процедуру оскарження судового рішення; – можливість застосування електронного документообігу, що підвищує оперативність процесу.

Національні приклади ілюструють різні моделі цивільно-процесуального забезпечення арбітражу. Так, у Франції застосовується принцип формальної перевірки арбітражних рішень без втручання у їх зміст, забезпечуючи швидке та передбачуване виконання. Суд обмежується контролем лише за дотриманням процесуальних норм і повноважень арбітрів. Арбітражні рішення, навіть якщо вони були скасовані в країні арбітражу, можуть бути визнані та виконані французькими судами. Це підтверджує рішення Касаційного суду від 25 травня 2016 року (№ 15-13.151), яке встановлює, що заявник має законний інтерес у визнанні рішення, якщо воно прийнято на його користь. Французькі суди обмежуються перевіркою формальних вимог та процедурних аспектів, не втручаючись у зміст арбітражного рішення [9].

Німецький цивільний процесуальний кодекс (Zivilprozessordnung, ZPO) [10] у §§ 1060–1065 визначає порядок визнання та виконання арбітражних рішень і передбачає суворе дотримання процесуальних критеріїв, а судовий контроль обмежується перевіркою формальної та процедурної законності, залишаючи зміст рішення арбітражу поза судовим втручанням. Відповідно до § 1061, іноземні арбітражні рішення можуть бути визнані та виконані в Німеччині лише за умови, що вони відповідають вимогам Нью-Йоркської конвенції та не суперечать публічному порядку Німеччини. Судовий контроль обмежується перевіркою процесуальних критеріїв, без втручання у зміст рішення [11].

Arbitration Act 1996 [12] Великобританії надає мінімальні підстави для відмови у визнанні та виконанні рішень, передбачаючи обов'язкову перевірку лише на наявність грубих порушень процесуальних прав та відсутності повноважень у арбітрів. Згідно з Arbitration Act 1996, визнання та виконання арбітражних рішень у Великобританії можливе за умови, що рішення не суперечить публічному порядку та не стосується питань, які не можуть бути предметом арбітражу. Судовий контроль обмежується перевіркою наявності підстав для відмови, визначених у законі, без втручання у зміст рішення.

У Швейцарії визнання та виконання іноземних арбітражних рішень регулюється Швейцарським федеральним законом про міжнародне приватне право (PILA). Швейцарія впровадила спрощену процедуру визнання та виконання рішень арбітражу, встановлюючи чіткі строки і обмежене втручання судів, що гарантує швидкість і передбачуваність процесу. Згідно з Art. 194 (2) PILA, іноземні арбітражні рішення можуть бути визнані та виконані в Швейцарії відповідно до Нью-Йоркської конвенції. Швейцарські суди обмежуються перевіркою формальних вимог та процесуальних аспектів, не втручаючись у зміст арбітражного рішення [13].

Судова практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) і Суду Європейського Союзу (Court of Justice of the European Union, CJEU) підтверджує ефективність такого підходу та підкреслює важ-

ливість захисту процесуальних прав сторін у арбітражних процедурах. Європейський суд з прав людини наголошує на необхідності дотримання принципу рівності сторін, захисту процесуальних прав сторін, особливо права на належне повідомлення і право бути почутим, та права на справедливий судовий розгляд, навіть у контексті арбітражу. Суд ЄС, своєю чергою, підтверджує, що держави-члени повинні забезпечувати ефективний доступ до правосуддя, включаючи механізми визнання та виконання арбітражних рішень. У низці рішень Суд ЄС формує стандарти взаємного визнання рішень арбітражу та підкреслює пріоритет мінімального державного втручання, що дозволяє забезпечити баланс між автономією арбітражу та захистом національних правових інтересів [14].

Ці європейські стандарти свідчать про тенденцію до мінімального втручання національних судів у арбітражні рішення, зосереджуючи увагу на перевірці формальних та процесуальних аспектів. Це сприяє забезпеченню ефективності та передбачуваності визнання та виконання арбітражних рішень у міжнародному комерційному обігу.

Таким чином, європейські стандарти цивільного процесу в арбітражній сфері створюють передбачуваний та ефективний механізм, який одночасно гарантує дотримання прав сторін, обмежує судове втручання і забезпечує стабільність правових відносин у сфері міжнародного комерційного арбітражу.

Варто вказати, що українське цивільно-процесуальне законодавство відповідає міжнародним стандартам, однак практика застосування демонструє низку проблем. Зокрема, на нашу думку, потребує уточнення поняття «публічний порядок» задля зменшення суб'єктивності судового рішення; важливою є уніфікація судової практики через роз'яснення Верховного Суду; важливим вбачається також встановлення чітких строків розгляду клопотань та активне використання електронного документообігу. Реалізація цих пропозицій дозволить забезпечити ефективність цивільного процесу та стабільність правовідносин у сфері міжнародного комерційного арбітражу.

Висновки. Визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу є важливим елементом цивільного процесу в Україні. Цивільно-процесуальні норми створюють правові рамки, але ефективність реалізації залежить від практики судів та точності процедур. Європейський досвід демонструє

ефективність мінімального втручання судів, чітких процесуальних рамок та стандартизованих процедур. Імплементация цих принципів в Україні дозволить підвищити передбачуваність та оперативність цивільного процесу, а також зміцнити інвестиційну привабливість держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тетерук М. А. Визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів: новели законодавства та судова практика. *Правова держава*. 2018. № 32. С. 183–190. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.32.149586>
2. Коч О. В. Визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні: тенденції судової практики. *Правова держава*. 2018. № 31. С. 124–133. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2018_31_17
3. Барановська В. М. Діяльність міжнародного комерційного арбітражу в Україні в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 255–259. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.41>
4. Бабалунга О. М. Міжнародний комерційний арбітраж в умовах воєнного стану на території України. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.) / НУ «ОЮА» ; за заг. ред. С. В. Ківалова ; відп. за вип. М. Р. Аракелян. Одеса : Фенікс, 2024. С. 701–703. URL : <https://hdl.handle.net/11300/28944>
5. Урсатій А. Е. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: правове регулювання. *Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин* : матеріали Всеукр. наук. студент. інтернет-конференції (Одеса, 19 листоп. 2021 р.) / за ред. М. Р. Аракеляна ; уклад.: О. В. Бігняк, Б. В. Бабін, О. О. Сурілова та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 394–396.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. Редакція від 17 лип. 2025 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
7. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4002-XII. Редакція від 15 лют. 2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень (підписана у Нью-Йорку 10 черв. 1958 р., набрала чинності з 7 черв. 1959 р.). URL : https://icac.org.ua/wp-content/uploads/Text-of-UN-Convention_New-York-1958-4.pdf
9. Christophe Seraglini, Quentin Herruel The Guide to Challenging and Enforcing Arbitration Awards: France. Fourth Edition. *Global Arbitration Review*. July 25, 2025. URL : https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-challenging-and-enforcing-arbitration-awards/4th-edition/article/france?utm_source=chatgpt.com
10. Zivilprozessordnung – German Code of Civil Procedure. *Trans-Lex. org*. URL : <https://www.trans-lex.org/600550>
11. Boris Kasolowsky and Carsten Wendler Challenging and Enforcing Arbitration Awards: Germany. *Global Arbitration Review*. URL : https://globalarbitrationreview.com/insight/know-how/challenging-and-enforcing-arbitration-awards/report/germany?utm_source=chatgpt.com
12. Arbitration Act 1996. UK Public General Acts. Legislation.gov.uk. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/contents>
13. Robin Moser Recognition and Enforcement of Arbitral Awards in Switzerland – Particularities and Swiss Court Practice. 20-09-2022. *Loyens & Loeff*. URL : https://www.loyensloeff.com/insights/news--events/news/recognition-and-enforcement-of-arbitral-awards-in-switzerland---particularities-and-swiss-court-practice/?utm_source=chatgpt.com
14. Fair Trial and Arbitration Under the ECHR. 29/06/2025. *Aceris Law LLC*. URL : <https://www.acerislaw.com/fair-trial-and-arbitration-under-the-echr/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 23.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025